

הא דתנן במתניתין: **שבע הזאות שבפרה מעכבות זו את זו** נלמד מזה שכתוב בפרשת פרה "חוקה".

שבע הזאות שעל בין הבדים ושעל מזבח הזהב ושעל הפרוכת מעכבות זו את זו, מנלן?

הני הזאות **דיום הכפורים** מעכבין זה את זה, נלמד מדכתיב בהם "חוקה".

ודפר כהן משוח ודפר העלם דבר של צבור ודשעירי עבודת כוכבים שמזין מהם על הפרוכת ועל מזבח הזהב, לומדים בהם שמעכבים, **בדתניא**: כתוב בפר העלם דבר של צבור "ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת" והיינו כאשר נעשה בפר כהן משיח שכתוב למעלה ממנו.

מה תלמוד לומר הלא כל העבודות של פר כהן משיח, כתובים גם בפרשת פר העלם דבר, ולשם מה הוצרכה התורה לומר שעושים לפר העלם דבר, כמו לפר כהן משיח?

אלא לכך הוא בא: **לכפול בהזאות של פר העלם דבר**, וכאילו שנה הכתוב את סדר הזאותיו לומר:

שאם היסר אחת מן המתנות לא עשה כלום כז-ב [ומכאן למדנו עיכובא לפר העלם דבר. ובהמשך ברייתא זו יש דרשות ללמד עיכובא גם בפר כהן משיח ושעירי עבודת כוכבים, עיין רש"י כאן וגמ' זבחים ל"ט — א].

תנו רבנן: **שבע הזאות שבפרה אדומה שעשאן בין שלא לשמן בין שלא מכוונות**. שלא כנגד פתחו של היכל, הרי הן פסולות.

באגודה אחת, צדיקים ורשעים, שנאמר "הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה", ומשמע שכך יסדם, כדי שיהיו באגודה אחת.

וקשה לרב חנן, שהרי מבואר בברייתא להדיא, שארבעה מינים מעכב בהם שיהיו אגודה אחת?

ומתריצין: מחלוקת **תנאי** היא אם מעכב האגוד.

דתניא: לולב בין אגוד בין שאינו אגוד עם שני המינים האחרים כשר. רבי יהודה אומר: **אגוד כשר, שאינו אגוד פסול!** ורב חנן סובר כתנא קמא.

מאי טעמא דרבי יהודה שאגד מעכב? גמר לומד זאת מגזירה שוה "קיהח" — "קיהח", לולב מאגודת אזור שבפסח מצרים, שבשניהם נאמר "ולקחתם", מה להלן בפסח מצרים צריך שיהיו הקלחין של האזור באגודה, שהרי נאמר "אגודת אזור", אף כאן בלולב צריך שיהיו באגודה.

ורבנן שסוברים שלא צריך לאגוד הלולב עם שאר מינים, לא גמרי לא קיבלו מרבותיהם ללמוד את הגזירה שוה של "קיהח" — "קיהח".

והוינן בה: **כמאן אזלא הא דתניא: לולב מצוה לאוגדו** ביחד עם שני המינים האחרים, **ואם לא אגדו כשר: כמאן, אי כרבי יהודה לא אגדו אמאי כשר? אי רבנן, מאי מצוה** איכא באיגוד?

ומשנינן: לעולם רבנן היא, ומאי מצוה? — משום "זה אלי ואנוהו" שכך הוא נוי המצוה בלולב אגוד.

שחייבים.

וטהורים שנכנסו לפנים ממחיצתן, אם הם נכנסו לחיבל כולו עונשם בארבעים מלקות, לפי שעברו על הלאו "ואל יבא בכל עת אל הקדש"⁽¹⁶⁷⁾, אבל אם נכנסו מבית לפרוכת לפני ולפנים ששם הארון, ולא הלכו עד לפני הארון, או אל פני הכפורת שהלכו עד לפני הארון, עונשם במיתה. רבי יהודה אומר, כל החיבל כולו ומבית לפרוכת — בארבעים, ו"אל פני הפרוכת" במיתה.

ומפרש: במאי קמיפלגי רבי יהודה ורבנן?

בהאי קרא: "ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת אל הקודש מבית לפרוכת אל פני הכפורת אשר על הארון ולא ימות".

רבנן סברי, "אל הקודש" היינו היכל — ב"לא יבוא" ולוקה, מ"בית לפרוכת" ו"אל פני הכפורת" — ב"לא ימות".

ורבי יהודה סבר, "אל הקודש ומבית לפרוכת" — ב"לא יבוא" ולוקה, ו"ואל פני הכפורת" — ב"לא ימות".

ומקשינן: מאי טעמא דרבנן שדורשים את "מבית לפרוכת" יחד עם "מבית לכפורת", ומחייבים על זה מיתה, ולא דורשים כרבי יהודה?

ומתרצינן: אי סלקא דעתך בדקאמר רבי יהודה שמבית לפרוכת רק לוקה, ואינו חייב מיתה, לכתוב רחמנא "אל הקודש ואל פני

שלא לשמה פסול — לפי שכתוב חטאת היא, התורה קראה לה "חטאת", ובחטאת הדין שאם עשאה שלא לשמה — פסולה, ושלא מכוונות פסול — לפי כתוב "אל נוכח פני אהל מועד", משמע שצריך מכוון, ובפרה כתוב "חוקה" ולכך הדין שיהא מכוון הוא לעיכובא.

והזאות שבפנים כגון של יוה"כ, ופר כהן משיח, ופר העלם דבר, ושעירי עבודת כוכבים, ושבמצורע בשער נקנור, שצריך להזות ז' הזאות כנגד בית קדשי הקדשים לשמו של מצורע, שעשאן שלא לשמן — פסולות. אבל אם עשאן שלא מכוונות כנגד בית קדשי הקדשים כשרות.

ומקשינן: והתניא גבי פרה שאם עשה את ההזאות שלא לשמן — פסולות, אבל שלא מכוונות — כשרות. ואילו בברייתא לעיל כתוב שהם פסולות!?

ומתרצינן: אמר רב הסדא: לא קשיא: הא שכתוב "כשרות" הוא לפי רבי יהודה, שלדעתו "אל נוכח" הוא לאו דוקא, הא שכתוב "פסולות" הוא לפי רבנן שסוברים ד"אל נוכח" הוא דוקא.

דתניא: מחוסרי כפרה טמאים [כגון זב ומצורע שצריכים להביא קרבן ביום השמיני] שטבלו ביום והגיע הלילה, ועדיין צריכים להביא קרבנות, שנכנסו לעזרה — בשוגג חייב הטאת, במזיד ענוש כרת כדין טמא שנכנס למקדש, ואין צריך לומר טבול יום דהיינו טמא שטבל ועדיין לא הגיע הלילה ושאר כל הטמאים שלא טבלו כלל,

167. התוס' הביאו בשם רבינו תם, שכהן הנכנס להיכל כדי להשתחוות אינו עובר בלאו זה

"והבדילה הפרכת לכם בין הקודש" דהיינו ההיכל "ובין קדש הקדשים".

ומקשינן: ורבי יהודה מאי טעמיה שחולק על רבנן?

ומתריצין: אי סלקא דעתך כדקא אמרי רבנן שהנכנס מבית לפרכת במיתה, לכתוב רחמנא "אל הקודש ומבית לפרכת" בלבד, ולא בעי לכתוב "אל פני הכפרת", ואנא אמיינא: מבית לפרכת במיתה, אל פני הכפרת מבעיא שמתחייב מיתה?! הרי משעה שנכנס מבית לפרכת כבר נתחייב מיתה, ויש בכלל מבית הפרכת גם פני הכפרת, וכל שכן שחייב מיתה. אם כן "אל פני הכפרת" דכתב רחמנא למה לי? שמע מינה "אל פני הכפרת" במיתה, "מבית לפרכת" באזהרה ואינו עובר אלא בלאו, ולוקה.

ורבנן למה אינם דורשים הקל וחומר הזה?

הכי נמי דלא צריך לכתוב אל פני הכפרת, והאי דכתב רחמנא "אל פני הכפרת" — למעוטי הנכנס דרך משופש כגון משובש, שחתר תחת החומה של לפני ולפנים ועשה פתח בדרום או בצפון ונכנס, ולא נכנס בפתח שבמזרח שיהיה פניו למערב [ועוד

הכפרת" בלבד ולא בעי ולא צריך לכתוב "מבית לפרכת", ואנא אמיינא: ואני יאמר הנכנס להיכל מיחייב מלקות, מבית לפרכת מבעיא צריך להשמיע שחייב מלקות?! הרי ההיכל הוא בכלל מבית לפרכת, שאי אפשר להכנס אל "מבית הפרוכת" אלא דרך ההיכל, ומשעת ביאת היכל כבר נתחייב במלקות. אם כן "מבית לפרכת" דכתב רחמנא למה לי? (168) שמע מינה — במיתה! שהרי קדושתו חמורה יותר מהיכל.

ורבי יהודה, מה הטעם שאינו דורש את הקל וחומר?

אי כתב רחמנא: "אל הקודש" ולא כתב "מבית לפרכת", הוה אמיינא מאי "קודש" שכתוב בפסוק היינו "מבית לפרכת", אבל אם נכנס להיכל, איסור לאו נמי לא יעבור ואינו לוקה. לכן היה צריך לכתוב שניהם, לגלות שמה שכתוב "קודש" היינו היכל, וגם על היכל וגם על מבית לפרכת עובר בלאו, ולוקה על שניהם.

ורבנן, ההוא שהיכל אינו נקרא קודש, אילולי שהיה כתוב מבית לפרכת, לא מצית אמרת, והתורה לא צריכה ללמדנו כאן, ש"קודש" היינו היכל, שהרי במקום אחר מצינו דהיכל כולו איקרי קודש, שנאמר:

להשתחוות מותר, והכסף משנה [ביאת מקדש ב ד] הביא בשם הסמ"ג, שאין היתר ליכנס להשתחוות, והנה הקרן אורה כתב להוכיח כשיטת הסמ"ג, שאם מותר ליכנס להיכל להשתחוואה, אם כן יהיה מותר גם כן ליכנס לצורך זה לקדש הקדשים, וזה ודאי לא שמענו.

168. רש"י מפרש שמאחר ונכנס ל"מבית

דביאה ריקנית, שהשתחוואה צורך עבודה היא, והמנחת חינוך [קפד ב] דן שלכאורה גם לישראל יהיה מותר ליכנס לצורך השתחוואה, אבל התוס' יום טוב [תמיד ז א] רצה לפרש בדברי התוס', שכל ההיתר הוא רק כאשר נכנס לצורך עבודה ממש, בזה מותר לו להשתחוות, עכ"ד, וכנראה שכוונתו שמצד האיסור דביאה ריקנית נאסר גם כן לשהות שם שלא לצורך, ורק כששוהה כדי

ורבי יהודה סובר, אילו היה הכתוב בא למעט דרך משופש בלבד לימא קרא "פני", מאי "אל פני"? שמע מינה "אל" דוקא ואינו מיותר. לכן הנכנס אל פני הכפרת — במיתה, ואל מבית לפרכת — בלאו.

ורבנן — "אל" לאו דוקא, ולכן דורשים "אל פני הכפרת" למעט דרך משופש, ו"אל מבית לפרכת" — למיתה.

ונמצא: לרבי יהודה דאמר "אל פני הכפרת" דוקא. הוא הדין "וזהו אל נכח", נמי דוקא לכן אם עשה ההזאות שלא מכוונות — פסולות⁽¹⁷⁰⁾.

ביאר שכונתם היא, שאמנם דרך משופש אינו חשוב דרך ביאה, מכל מקום לענין כניסת אדם, אפילו שמצד עצם הכניסה אינו חשוב מעשה "ביאה", הואיל והוא שלא כדרך ביאה, מכל מקום מה שהוא מצוי בפנים, זה עצמו חשוב שהוא בא שם, [אלא שכדי להחשיב דבר זה ל"ביאה", אין די בביאת רובו, אלא צריך שיבוא כולו, עיי"ש], ולכן צריך למעטו מהפסוק ד"פני הכפרת", שהוא מיעוט על כל שלא בא למקום שהוא כנגד הפנים המזרחיות של הכפרת, מה שאין כן לענין הבאת הדם, מאחר ואם נכנס הדם להיכל מאליו, אינו נפסל בכך, כמבואר בגמרא דזבחים, הרי שכדי שיהיה נפסל צריך שיהיה נעשה בו מעשה הבאה, ואין די במה שהוא מצוי בפנים, ועל כן לא יפסל גם כן כשהובא שלא כדרך הבאה, שזה גם כן נחשב שלא נעשה בו מעשה הבאה, אולם כתב שהתוס' בתירוץ הראשונים חלוקים על זה, וסוברים שכאשר נכנס שלא כדרך ביאה, לעולם אין לדון מצד מה שהוא בפנים, להחשיב דבר זה לביאה.

170. כתב החזו"א [מב טז], שלפי זה צריך

פירש"י, שנכנס בפתח וצידד באלכסון והלך לצדדים, ואינו מתחייב משום שצריך "אל פני", היינו שיהיו פניו אל המזרח, ועיין עוד פירושים בתוספות⁽¹⁶⁹⁾.

כדתנא דבי רבי אליעזר בן יעקב, כתוב "אל פני הכפרת קדמה" — זה בנה אב ומלמד לכל מקום שנאמר "פני", שאינו אלא פני קדים דהיינו צד מזרח, כמו כאן שכתוב קדמה גבי "פני".

ועכשיו מפרשים למה שאמרנו למעלה, שיש לתרץ הסתירה בין הברייתות לענין שבע הזאות של דם הפרה שעשאן שלא מכוונות, לפי רבי יהודה ורבנן:

לפרוכת", הרי כבר עבר בלאו זה, שהרי נכנס שם דרך ההיכל, אולם המצפה איתן הקשה על זה, שהרי מותר ליכנס להיכל לצורך תיקונו, וכמו שמצינו שאפילו לקדש הקדשים היו נכנסים לצורך זה, ואם כן צריך הפסוק להשמיענו, שגם כאשר נכנס לתקן ההיכל, אסור לו ליכנס ל"מבית לפרכת" שלא לצורך, ולכן פירש שכונת הגמרא מצד הסברא, שאם אסרה תורה ליכנס להיכל שלא לצורך, כל שכן שיהיה אסור ל"מבית לפרכת", שהוא יותר מקודש מההיכל, ואין שייך כאן הכלל ד"אין מזהירין ועונשין מן הדין", משום שאינו אלא גילוי מילתא בעלמא.

169. התוס' [בסוף דבריהם] הקשו, ממה שמבואר בזבחים [פב], שכאשר הכניסו דם של חטאת להיכל דרך משופש אינו חשוב [לרבא] דרך הבאה, ועל כן אינו נפסל, ואם כן גם לענין ביאה ריקנית שנאמר "ואל יבוא", יהיה מתמעט הנכנס דרך משופש, ולמה צריך לזה מיעוט נוסף, ותירצו שיש חילוק בין הבאת דם לביאת אדם, עכ"ד, והגר"ח [ביאת מקדש ג כא בסופו]

ולרבנן, מדהתם "אל פני" לאו דוקא, הכי נמי "אל נכח" לאו דוקא, לכן אם עשה ההזאות שלא מכוונות כשרות.

מתקיף לה רב יוסף לרבי יהודה: מר"אל" דוקא, "על" נמי דוקא! כלומר, "והזה על פני הכפרת של יום הכפורים" [ויקרא טז, טז] האם גם הוא דוקא? אלא, אם כן ש"על" הוא דוקא, יקשה מקדש שני, דלא הוה ארון וכפרות שיאשיהו המלך גנז את הארון הכי נמי דלא עביר הזאות?! והרי למדנו שמזה?

ומתרצינן: אמר רבה בר עולא: אמר קרא "וכפר את מקדש הקודש" ודורשים: שמזה

על מקום המקודש לקדש דהיינו על מקום הארון, אפילו אין שם ארון.

ועוד מתרצינן: רבא אמר: הא והא רבנן! דיש לתרץ את שתי הברייתות לענין הזאות שלא מכוונות כנגד הפתח, לפי רבנן הא כז-א שכתוב כשרות — דקאי שעמד הכהן עם אחוריו למזרח ופניו למערב⁽¹⁷¹⁾, ואדי והזה, שכך מצותו⁽¹⁷²⁾. הא שכתוב פסולות דקאי שעמד הכהן עם צד אחד לצפון וצדו האחר לדרום, ואדי שלא כמצותו.

אמר מר: ושבע הזאות שבפנים כגון יוה"כ, פר כהן משיח, פר העלם דבר, ושעירי ע"ז

כן, והגרי"ז עמד שם בזה, שלפי גירסאות אלו לא הביא הרמב"ם שם כלל הדין, שלכתחילה צריך שיהיה מכוון נגד פתח ההיכל, ולכן ביאר בדעת הרמב"ם, שכל הדין שצריך לכתחילה להזות כנגד הפתח, אין זה בעצם משום דין "פתח", שהרי בפסוק לא נאמר כלל "פתח", אלא שמאחר ונאמרו שתי הלכות בהזאה, א' שיהיה מכוון כנגד ההיכל, ב' שיהיה רואה בשעת הזאה את ההיכל, ואם כן בהכרח צריך להיות כנגד הפתח, שהרי כשאנו כנגדו, אפילו יהיה כנגד כותל ההיכל, לא יוכל לראות משם חללו של היכל, שהוא עצמו של היכל, ואין די במה שרואה את כותל ההיכל, ולכן בהלכות פרה אדומה לא הזכיר הרמב"ם תנאי זה שיהיה נגד הפתח.

172. לפי פשוטם של דברים, בהזאות של חטאות הפנימיות יהיה כשר גם כשעמד צפון ודרום, שהרי באותה ברייתא שזכר דין הזאות שכפרה שפסולה, נאמר בסיפא שבהזאות שבפנים כשר אפילו שלא מכוונות, והרי לפי רבא מדובר בה לענין צפון ודרום, וכן כתב באמת הליקוטי הלכות, אולם החזו"א [מב טז

לומר, שמה שנזכר בברייתא של רבי יהודה, שהזאות שבפנים שהיו שלא מכוונות, שהם כשירות, אין זה מדברי רבי יהודה, שהרי לר"י כמו שדורשים "אל נוכח" שהוא דוקא, כמו כן דורשים "על פני הכפרות" [שנאמר לענין הזאת פר ושעיר של יוה"כ פ] שהוא דוקא, וכמו שבאמת מבואר בהמשך הסוגיא, ואם כן כאשר ההזאות לא היו מכוונות יהיה פסול, ועל כרחך שאין הכל ברייתא אחת שנאמרה יחד, אלא השונה שמען כל אחת בפני עצמה וסידרן אח"כ יחד, עכ"ד, אולם מדברי רש"י [ד"ה שלא מכוונות] שכתב "שלא נאמר בהן אל נוכח", לכאורה לא משמע כן. ועיין בזה עוד לקמן בהמשך הסוגיא.

171. רש"י מפרש שאפילו שלא היה כנגד פתח ההיכל כשר, וביאר הגרי"ז [רי"ז הלוי פרה ד ה] בשיטתו, שלכתחילה צריך שיהיה מזה כנגד פתח ההיכל, אולם בדיעבד כשר גם כשלא כיוון נגד הפתח, אבל אם לא היזה כנגד ההיכל עצמו פסול, וכן ביאר החזו"א בדעת הרמב"ם שם, אולם לפי גירסאות אחרות בלשון הרמב"ם למדנו מדבריו שאין מעכב שיהיה נגד ההיכל גם